

AZ ÉV SZAVAI, 2022

Nyelvészek egy közössége – idén a PKÜ Kazinczy Műhelyének közreműködésével – 2010 óta kiválasztja, megszavaztatja és közzéteszi az év szavait. A 2022. évről ez az eredmény született.

Az év szava: ársapka

Az ország alig keveredett ki a Covid által okozott nehézségekből, máris a nyakunkon van a háborúból kigyűrűző újabb válság, amely a szomszédunkban nemcsak iszonyú károkozással, hanem sok tízezer ember halálával is járt és jár. Magyarország, sőt egész Európa szembenéz a menekültválsággal, a megugrott inflációval, az elbizonytalanodással, amikor nem lehet tudni, mi következik. Az öreg kontinens országainak nagyon különböző kormányzatai eltérő vagy sok esetben mégis egybecsengő módszerekkel igyekeznek félig-meddig úrrá lenni a helyzeten. A tág eszköztár egyik eleme az ársapka lett, azaz a maximált hatósági ár. Ez az új szókép jellemzi talán a legtalálóbban a 2022-es évet, mert benne van a háború és az infláció is mint ok. Magyarországon az üzemanyagok esetében nagy népszerűsége tett szert az ársapka, ezért erre a termékre saját változat keletkezett, az „olajsapka”. De nemcsak Magyarország próbálkozott ezzel a piacgazdaságnak ellentmondó módszerrel, sokan mások is megtették, a német nyelvterületen például fedőt tettek az árakra (Preisdeckel), a románok mennyezetet, a magyar nyelvben is ismert plafont húztak az árak fölé (plafonarea prețurilor), Izraelben hatóságilag felügyelt árat vezettek be (חוקיכרש). Szlovákiában a „cenový strop” terjedt el, míg máshol nyugodtan szállhattak az árak, nem volt „prezzo massimo”, ahogy azt az olaszok szokványos kifejezése tartja. (Balogh F. András)

Az év antiszava: hangemberkedés

Ez a tevékenység a kommenthuszárokra, a megmondóemberekre és a fotelforradalmárookra jellemző, számukra csak fekete-fehér, igen-nem létezik, átmenet és árnyalat nem. A billentyűzet-Toldik mindig mindenre tudják a választ, és a cselekedet helyett mindig megmondják, hogy kinek mit kellene tennie... Fogjuk meg és vigyék, majd én megmondom hogyan! Óriási a cselekvés és a szavak közti különbség. A lájkmesterek vátesznek és lángoszlopnak képzelik magukat, miközben „osztják az ést”. A hangemberkedés kiemelkedő színtere az internetes fórum, ahol nem kell a szemébe nézni annak, akihez szölünk. Elegendő a verbális kielégülés, a valódi küzdelemhez már nincs bátorság. Mindezt természetesen lehet szóban is végezni, a fodrásznál vagy a kocsmapultot támasztva, a lényeg, hogy lehet rágni a gumicsontot. A hangemberek azok, akiknek mindenről van határozott véleményük, kérésre vagy anélkül megmondják a nagy igazságokat és bölcsességeket, többnyire tét és illetékesség nélkül. Széchenyi szájhazafiknak nevezte őket. (Minya Károly)

Az év ifjúsági szava: flexel

Nem szokatlan a nyelvben az, ha egy márkanévből ige válik: ilyen volt a fénymásoló gépeket (is) gyártó Xerox nevéből a xeroxol (fénymásol), a Facebook nevéből a facebookozik (használja, pörgeti a Facebookot), és ilyen az elektromos kéziszer-

számokat gyártó Flex nevéből a flexel (sarokcsiszolót használ, sarokcsiszol). Az sem szokatlan, hogy az ifjúsági nyelvben és a szlengben a szavak a köznyelvitől eltérő jelentést kapnak: benéz (téved, rosszul mér föl egy helyzetet), oltás (csipkelődés, gúnyolódás), király (nagyon jó, szuper). A flexel igénk mindkét előbb említett kategóriába beletartozik, jelentése az ifjúsági nyelvben pedig gyökeresen eltér a köznyelvitől: 'valaki kérkedik, felvág valamivel', 'menőzik'. A flexel csak néhány éve adathozható ebben a jelentésében, mivel a felvágásra, menőzésre okot adó elektronikai vagy ruházati termékek (okoseszközök, márkás kiegészítők, drága ruhadarabok) nagy fokú gyarapodásával került be igazán a használatba. A flexelés terepe még a családi kapcsolatokra hivatkozás, az anyagiakkal való kérkedés, célja pedig a valóságtól eltérő, kedvezőbb társadalmi helyzet megmutatása is lehet. (Pölcz Ádám)

Az év költői szava: árnyvonat

Az év költői szavát egy korszakjellemző, élményszerű versből választottuk. 2022-ben Acsai Roland *Hexameterek a kamaszkorról* című, klasszikus versformában született verséből vettük az árnyvonat szót mint költői találmányt, egyedi szóalkotást, amely daktilus, ha magánhangzó áll utána. A versben megidézett kamaszkor jelenei a Szolnok, Cegléd, Abony háromszögben: váróterem, busz, dohányzás, diszkrét nélküli este, nyugati autók, lecke, parvós (parvovírusos) kiskutya, kamaszszerelem. A versben megidézett kamaszkor jellemzői: messzi, percnyi, elsuhant, kipufogott, átutazott, és végkicsengésként jelenik meg a költői árnyvonat: „Árnyvonat indul időben az árnyak után: a kamaszkor.” Az árnyvonat a nosztalgikus, fájdalmas-elmúlásos-öröms emlékezés szimbóluma lesz. A szó maga bevonzza az aranyvonat szavunkat is, mely szerepel Kosztolányi egyik versében (Kanada földjén valahol / egy aranyvonat zakatol), de a szakrális vonatkozású, 1938-as aranyvonatot is, mely a Szent Jobbot hordozta körül az országban. Acsai Roland (1975) Radnóti-, Zelk Zoltán- és Bárka-díjas író, költő, műfordító, drámaíró 2022-ben az ötvenéves Somogy folyóirat pályázatán különdíjat kapott. (Balázs Géza)

Szakirodalom

- Balázs Géza (összeállította) (2016) *Az év szavai 2010–2015.* 214–22. In: Balázs Géza (szerk.) *Jelentés a magyar nyelvről 2010–2015.* IKU–Inter Nonprofit Kft., Budapest.
- Balázs Géza (2021) *Beszámoló a magyar nyelvi kultúra eseményeiről (2016–2020).* 219–233. In: Balázs Géza (szerk.) *Jelentés a magyar nyelvről 2016–2020.* Petőfi Kulturális Ügynökség, Budapest.

Az év szava kiválasztásában közreműködött:

ELTE BTK, Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Magyar Nyelvstratégiai Kutatócsoport, Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda, PKÜ Kazinczy Műhely
Információ: iroda@e-nyelv.hu, +36-30-318-9666

Balogh F. András – Minya Károly – Pölcz Ádám – Balázs Géza